

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра філософії та суспільних наук

«УЗГОДЖЕНО»

Гарант освітньо-професійної
програми «Стоматологія
ортопедична»

_____ Ганна ДАВИДЕНКО

«_____» _____ 2022 року

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова вченої ради міжнародного
факультету

_____ Лілія БУРЯ

Протокол від _____ 2022 № _____

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

Обов'язкова навчальна дисципліна

ОК. 2

СИЛАБУС

рівень вищої освіти

перший (бакалаврський)

галузь знань
спеціальність

22 «Охорона здоров'я»
221 «Стоматологія»

кваліфікація освітня
кваліфікація професійна
форма навчання

молодший бакалавр стоматології
технік зубний
денна

курс та семестр вивчення навчальної
дисципліни

1 курс; 2 семестр

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри
філософії та суспільних наук

Зав. кафедри _____ Віра ДУБІНІНА

Протокол від _____ 2022 р. № _____

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧІВ

Прізвище, ім'я, батькові викладача (викладачів), науковий ступінь, учене звання	по	Ющенко Юлія Петрівна, кандидат філософських наук, доцент
Профайл викладача (викладачів)		https://philosophy.pdmu.edu.ua/team
Контактний телефон		0953403680
E-mail:		yulia.yu@ukr.net
Сторінка кафедри на сайті ПДМУ		https://philosophy.pdmu.edu.ua/

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни (модуля)

Кількість кредитів / годин – 3,0 кредитів ЄКТС/ 90 годин, із них:

Лекції (год.) – 20

Практичні заняття (год.) – 28

Самостійна робота (год.) – 42

Вид контролю - ПМК (підсумковий модульний контроль)

Політика навчальної дисципліни

Курс «Філософія» розроблений кафедрою філософії та суспільних наук відповідно до положень нормативно-правової бази з регулювання освітньої діяльності університету та законодавства у сфері вищої освіти.

Політика дисципліни спрямована на розвиток умінь осмислено сприймати теоретичний матеріал, узагальнювати й систематизувати засвоєну інформацію, якісно усвідомлювати нові знання, вирішувати проблемні завдання, презентувати результати своєї діяльності, критично і креативно мислити, обґрунтовувати власну думку.

Вивчення навчальної дисципліни «Філософія» відбувається відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ПДМУ https://www.pdmu.edu.ua/storage/departmentnpr/docs_links/0nrGNrEzksWWytpXV8j05INcg9wbyVjkYx9FrbEY. та вимагає: відвідування лекцій, підготовку до практичних занять; виконання індивідуальних завдань згідно з навчальним планом та розкладом занять <https://www.pdmu.edu.ua/shedule/rozklad-zanyat-medichnogo-fakultetu>; опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни та планами практичних занять; вивчення теоретичного матеріалу; виконання завдань та опрацювання питань, запропонованих для самостійного вивчення. Під час практичних занять створюється творчий простір для розвитку філософської культури здобувачів освіти, їх світогляду, вміння висловлювати та обґрунтовувати власну думку, добре орієнтуватися в сучасних здобутках філософії і наукового пізнання. **На заняттях обов'язковим є дотримання правил роботи у групі, шанобливе ставлення до поглядів колег, налаштованість на дружню співпрацю та взаємодопомогу, роботу в команді.** Вітаються прояви творчості, креативності та індивідуальний підхід.

Відповідь здобувача освіти повинна демонструвати ознаки самостійності виконання поставлених завдань (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей), відсутність ознак повторюваності та плагіату, посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей та інших вимог, визначених «Кодексом академічної доброчесності Полтавського державного

медичного

університету»https://www.pdmu.edu.ua/storage/n_process_vimo/docs_links/acuIqVmfy9EklnqGTDeNGxcZYY09NpWN3T2KFdps.pdf.

Присутність здобувачів вищої освіти на лекціях та практичних заняттях є обов'язковою. У разі пропуску – відпрацювання відповідно до Положення про відпрацювання пропущених занять і незадовільних оцінок здобувачами вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті <https://www.pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenti>.

Користуватися мобільним телефоном, планшетом чи іншими гаджетами дозволяється лише під час інтерактивних занять.

При оцінюванні результатів навчання враховується активність роботи на заняттях, теоретична підготовка, виконання індивідуальних завдань та завдань для самостійної роботи.

Організація викладання курсу може проходити за наказом ректора університету з використанням дистанційних технологій навчання відповідно до Положення про дистанційну форму навчання в Полтавському державному медичному університеті https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/03JNND8Ih5H8KhDdFbMIJPEIQnAzB7UNwxCvRGy.pdf

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися академічної етики; бути дисциплінованим і уважним.

Наголошуємо на необхідності дотримуватись правил внутрішнього розпорядку для здобувачів вищої освіти Полтавського державного медичного університету https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/OaN2nwysLPFAUDRvuDPvFSpzM1j9E9CwQQkgr93b.pdf.

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Від моменту свого виникнення філософія займала особливе місце в системі знань про світ. Саме вона у всі часи допомагала людині орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях, сприяла її самовизначенню. Цим і пояснюється неперехідна життєвість філософії та необхідність опанування нею для надійної орієнтації у невпинно мінливому світі та для розумного підходу щодо вирішення найскладніших завдань виживання людства перед нагальними проблемами сучасності. Вироблення навичок розумного мислення, оволодіння філософською культурою вимагають серйозних зусиль, інтелектуальної напруги, оскільки філософія проникає у глибини людського буття, відкриває шлях до сутності світобудови, змушує задуматись над речами, які невідомі і недосяжні в повсякденній метушні.

Сьогодні філософія набула статусу культури мислення сучасної людини, стала необхідним компонентом самовизначення особистості в драматичному й мінливому світі. Саме вона впливає на формування світогляду, життєвих орієнтирів, розвиває вміння адаптуватися до нових інформаційних, технологічних парадигм, є чинником формування внутрішньої свободи особистості. В ідеалі, вивчення філософії (як і будь-якої іншої гуманітарної дисципліни) завжди є самоціллю. Та сучасне суспільство потребує професійно підготовлених зубних техніків, які матимуть інтелектуально розвинутий світогляд, відповідний рівень творчого потенціалу, володітимуть здатністю самостійно приймати рішення у предметно-практичній і духовно-теоретичній сферах. Саме такі запити може задовольнити філософія. Вивчення філософії відіграє важливу роль у гуманітарній освіті сучасного зубного техника, забезпечуючи інтеграцію дисциплін циклів загальної та професійної підготовки ОПП «Стоматологія ортопедична» початкового рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Програма навчальної дисципліни «Філософія» складається з 1 модуля. Вивчення філософії здійснюється у II семестрі першого року навчання.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки)

Філософія для майбутніх зубних техніків – це світоглядна і водночас методологічна основа, на базі якої відбувається засвоєння гуманітарних дисциплін та дисциплін професійного спрямування. Значною мірою саме завдяки їй стає можливий вихід свідомості здобувачів освіти за межі вузькопрофесійної підготовки, орієнтація на загальнолюдські цінності.

Пререквізити дисципліни пов'язані з дисциплінами циклу загальної підготовки.

Постреквізити навчальної дисципліни «Філософія» предметно інтегрується з дисциплінами, які забезпечують подальшу загальну й професійну підготовку.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

Метою вивчення навчальної дисципліни є світоглядно-методологічна підготовка зубних техніків, формування їх філософської культури, формування вміння застосовувати гуманітарні знання у тих сферах практичної діяльності, що вимагають аналітичних і гуманітарних навичок та актуалізація національної свідомості майбутньої української еліти.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- залучити здобувачів освіти до світоглядної та методологічної культури, накопиченої людством за всю історію свого існування, показати цілісний, інтегративний характер знань про навколишній світ;
- навчити самостійно орієнтуватись в палітрі філософських напрямків, течій і шкіл;
- сформуванню вміння співвідносити філософські, світоглядні ідеї та теорії з практикою суспільного життя, професійною діяльністю в галузі охорони здоров'я тощо;
- навчити методологічно використовувати уроки пізнавального досвіду у професійній діяльності;
- розвинути переконання про принципову важливість для кожної людини її духовної самодетермінації, громадянської й професійної самоідентифікації на засадах гуманізму та культури;
- створити належну теоретичну основу для вільного світоглядного самовизначення кожного молодого людини.

Компетентності та результати навчання згідно з освітньо-професійною програмою, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні) Дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

інтегральна:

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов.

загальні:

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
- Уміння працювати у колективі та в команді.
- Здатність використовувати інформаційні та комунікативні технології.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій,

використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

спеціальні:

- Здатність застосовувати на практиці принципи медичної етики та деонтології, розуміти соціальні наслідки професійної діяльності.
- Здатність усвідомлювати безперервність процесів навчання та професійного удосконалення

Програмні результати навчання :

- Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.
- Підвищувати свій професійний рівень.
- Відстоювати свою світоглядну та громадянську позицію, спираючись на філософські погляди.
- Аналізувати та оцінювати соціально-значущі проблеми і процеси, факти, явища суспільного життя.
- Зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння закономірностей розвитку суспільства.

Результати навчання для дисципліни:

Знати:

- понятійно-теоретичний апарат філософських знань (поняття, закони, теорії, метод, методологія та логіка пізнання і діяльності);
- загальні особливості та основні етапи становлення і розвитку світової філософії та філософської думки в Україні;
- предмет, структуру та основні функції філософського знання;
- ключові філософські проблеми та сучасні підходи до їх вирішення;
- суть взаємодії філософії та медицини та головні медико-філософські проблеми

Вміти:

- кваліфіковано користуватися понятійно-теоретичним апаратом філософії у практичній діяльності;
- застосовувати загальні методи пізнання та діяльності: аналіз-синтез, індукція-дедукція, сходження від конкретного до абстрактного;
- орієнтуватися у системі зв'язків медицини і філософії, розуміти їх значення для формування особистості;
- професійно застосовувати загальні методи пізнання та діяльності;
- на основі набутого філософського знання синтезувати знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття та світорозуміння;
- мислити критично і формувати логічно обґрунтовану власну позицію щодо актуальних проблем сьогодення.

Тематичний план лекцій (за модулями) із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№№/пп	Назва теми	Кількість годин
<u>Модуль 1. Філософія і її функції. Система філософії.</u>		

1.	<p>Предмет філософії. Філософія та світогляд Походження світогляду, його структура та роль в житті людини: міфологія та релігія як перед філософські типи світогляду, їх особливості; специфіка філософського світогляду і особливості філософського мислення. Предмет філософії. Основні теми філософських роздумів. Головні напрями в філософії. Функції філософського знання. Структура філософії. Місце та роль філософії в сучасному світі.</p>	2
2.	<p>Філософія Стародавнього світу, Середньовіччя та доби Відродження</p> <p>Релігійно-філософські вчення Стародавньої Індії. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Конфуціанство та даосизм. Періодизація та особливості античної філософії: а) Досократичний період античної філософії (мілетська школа. Стихійна діалектика Геракліта. Елейська школа про рух і спокій. Піфагорійський союз); б) Класичний період розвитку античної філософії (Сократ, Платон, Арістотель); в) Філософія елліністичної доби: стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм. Характерні риси філософії епохи Середньовіччя. Апологетика, патристика, схоластика як основні напрямки середньовічної філософії. Загальна характеристика та світоглядні основи епохи Відродження. Натурфілософія та соціальна філософія Відродження.</p>	4
3.	<p>Філософія Нового часу. Німецька класична філософія. Криза раціоналістичного мислення</p> <p>Світогляд та філософія Нового часу. Новоевропейська програма побудови філософії науки. Методологічна традиція емпіризму (Ф. Бекон, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Юм). Раціонально-дедуктивна методологія (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц). Специфіка німецької класичної філософії та її вплив на розвиток філософської думки XIX-XX ст. Трансцендентальна філософія І. Канта, її ключові проблеми. Філософська система та метод Г. Гегеля. Антропологічний матеріалізм і критика релігії Л. Фейєрбаха.</p>	2
4.	<p>Філософська онтологія</p> <p>Онтологія її основні проблеми та категоричні визначення: буття і небуття. Сутність та існування. Основні види і форми буття. Матерія як вид буття і філософська категорія. Сучасна наука про будову, властивості, спосіб існування матерії. Рух, простір та час як атрибути матерії. Субстанціальна та реляційна концепції простору і часу. Проблема єдності світу та її вирішення в історії філософії.</p>	2

5.	Свідомість як філософська проблема Проблема походження і сутності свідомості у релігії, філософії та науці. Природа свідомості: відображення та його форми. Ознаки, структура та рівні свідомості. Функції свідомості. Самосвідомість: властивості та функції. Психофізіологічні основи свідомості. Свідомість та мозок. Феномен несвідомого у психіці людини, його природа, структура і функції. Суспільна свідомість, її рівні та форми. Інтуїція як філософська та загальнонаукова проблема.	2
6.	Гносеологія Проблема пізнання в історико-філософському контексті. Сутність та структура пізнавального процесу. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Діагностика як специфічна форма пізнання. Види пізнавальної діяльності: чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне пізнання. Проблема істини в пізнанні. Основні філософські концепції істини. Основні характеристики та критерії істини. Специфіка наукового пізнання, його рівні і форми.	2
7.	Філософська антропологія Поняття і предмет філософської антропології. Проблема людини в історії філософії. Питання походження людини в сучасній філософській та науковій думці. Антропосоціогенез. Сутність та існування людини. Біологічне, психічне і соціальне в людині, їх єдність і взаємозв'язки. Зміст категорій «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Соціальні функції та соціальні позиції особистості. Цінність та сенс людського життя. Питання життя, смерті та безсмертя в контексті філософських, релігійних та наукових(медичних) підходів.	2
8.	Філософія культури Поняття «культура», проблема його визначення. Функції культури. Основні сфери культури: предмети культурної діяльності; суб'єкти та носії культури; національний характер та ментальність. Морфологія культури: матеріальна, духовна, соціальна, фізична складові. Типологія культур Масова та елітарна культура. Субкультура. Антикультура. Контркультура. Культура та цивілізація. Філософські концепції цивілізації.	2
9.	Філософські проблеми медицини Філософія медицини і медицина як наука. Розвиток сучасної медичної науки. Філософські категорії і поняття медицини. Співвідношення соціального і біологічного в людині. Філософія здоров'я і хвороби. Біоетика як сучасна форма медичної етики. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта. Філософія історичних моделей медичної етики.	2
	Разом	20

Тематичний план практичних занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті

№ №/ пп	Назва теми	Кіль- кість годин
	Філософія і її функції. Система філософії.	
1.	Предмет філософії. Філософія та світогляд Походження світогляду, його структура та роль в житті людини: міфологія та релігія як перед філософські типи світогляду, їх особливості; специфіка філософського світогляду і особливості філософського мислення. Предмет філософії. Основні теми філософських роздумів. Головні напрями в філософії. Функції філософського знання. Структура	2

	філософії. Місце та роль філософії в сучасному світі.	
2.	<p align="center">Філософія Стародавнього світу, Середньовіччя та доби Відродження</p> <p>Релігійно-філософські вчення Стародавньої Індії. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Конфуціанство та даосизм. Періодизація та особливості античної філософії: а) Досократичний період античної філософії (мілетська школа. Стихійна діалектика Геракліта. Елейська школа про рух і спокій. Піфагорійський союз); б) Класичний період розвитку античної філософії (Сократ, Платон, Арістотель); в) Філософія елліністичної доби: стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм. Характерні риси філософії епохи Середньовіччя. Апологетика, патристика, схоластика як основні напрямки середньовічної філософії. Загальна характеристика та світоглядні основи епохи Відродження. Натурфілософія та соціальна філософія Відродження.</p>	4
3.	<p align="center">Філософія Нового часу. Німецька класична філософія</p> <p>Світогляд та філософія Нового часу. Новоевропейська програма побудови філософії науки. Методологічна традиція емпіризму (Ф. Бекон, Дж. Локк, Дж. Берклі, Д. Юм). Раціонально-дедуктивна методологія (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц). Специфіка німецької класичної філософії та її вплив на розвиток філософської думки XIX-XX ст. Трансцендентальна філософія І. Канта, її ключові проблеми. Філософська система та метод Г. Гегеля. Антропологічний матеріалізм і критика релігії Л. Фейєрбаха.</p>	4
4.	<p align="center">Філософська думка в Україні</p> <p>Особливості та основні етапи розвитку української філософської думки. Філософська думка часів Київської Русі. Антропологічне вчення Г. С. Сковороди. Філософія українського Відродження та бароко. Класична українська філософія. Філософія в радянський період. Розробка філософських проблем у сучасній Україні.</p>	2
5.	<p align="center">Онтологія</p> <p>Онтологія її основні проблеми та категоричні визначення: буття і небуття. Сутність та існування. Основні види і форми буття. Матерія як вид буття і філософська категорія. Сучасна наука про будову, властивості, спосіб існування матерії. Рух, простір та час як атрибути матерії. Субстанціальна та реляційна концепції простору і часу. Проблема єдності світу та її вирішення в історії філософії.</p>	2
6.	<p align="center">Свідомість як філософська проблема</p> <p>Проблема походження і сутності свідомості у релігії, філософії та науці. Природа свідомості: відображення та його форми. Ознаки, структура та рівні свідомості. Функції свідомості. Самосвідомість: властивості та функції. Психофізіологічні основи свідомості. Свідомість та мозок. Феномен несвідомого у психіці людини, його природа, структура і функції. Суспільна свідомість, її рівні та форми. Інтуїція як філософська та загальнонаукова проблема.</p>	4
7.	<p align="center">Гносеологія</p> <p>Проблема пізнання в історико-філософському контексті. Сутність та структура пізнавального процесу. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Діагностика як специфічна форма пізнання. Види пізнавальної діяльності: чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне пізнання. Проблема істини в пізнанні. Основні філософські концепції істини. Основні характеристики та критерії істини. Специфіка наукового пізнання, його рівні і форми.</p>	2
8.	<p align="center">Філософська антропологія</p> <p>Поняття і предмет філософської антропології. Проблема людини в історії філософії. Питання походження людини в сучасній філософській та науковій думці. Антропосоціогенез. Сутність та існування людини. Біологічне, психічне і соціальне в людині, їх єдність і взаємозв'язки. Зміст категорій «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».</p>	4

	Соціальні функції та соціальні позиції особистості. Цінність та сенс людського життя. Питання життя, смерті та безсмертя в контексті філософських, релігійних та наукових(медичних) підходів.	
9.	Філософія культури Поняття «культура», проблема його визначення. Функції культури. Основні сфери культури: предмети культурної діяльності; суб'єкти та носії культури; національний характер та ментальність. Морфологія культури: матеріальна, духовна, соціальна, фізична складові. Типологія культур Масова та елітарна культура. Субкультура. Антикультура. Контркультура. Культура та цивілізація. Філософські концепції цивілізації.	2
10.	Підсумковий модульний контроль	2
	Разом	28

Самостійна робота

№№/пп	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Філософія і її функції. Система філософії.		
1.	Підготовка до практичних занять: теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок.	13
2.	Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:	
2.1.	Предмет філософії. Філософія та світогляд 1. Світоглядсучасного лікаря: міфи, очікування, реальність. 2. Міфологія і міфологічність у сучасному світі. Лікарі-філософи в історії медицини та філософії. 3. Плюралізм філософії: необхідність чи випадковість? Філософія як самосвідомість історичної епохи. 4. Релігія та сучасність. Філософія та мистецтво. Філософія і наука	2
2.2	Філософія Стародавнього світу, Середньовіччя та доби Відродження 1. Зв'язок стародавніх філософсько-релігійних вчень Сходу з медициною 2. Взаємозв'язки античної філософії та медицини. Філософія неоплатонізму 3. Елліністична філософія про щастя людини та шляхи його досягнення 4. Розвиток діалектики в працях М.Кузанського. Ідеї Реформації та їх вплив на розвиток капіталістичних відносин 5. Пантеїзм у філософії Відродження. Людина як «вінець творіння»: художній гуманізм у мистецтві Ренесансу.	4
2.3.	Філософія Нового часу. Німецька класична філософія. 1. Порівняльний аналіз політичного вчення Т.Гобса та Дж. Локка. 2. Теодицея Г.Ляйбніца 3. Філософія Ф.Шеллінга, Г.Фіхте, А.Шопенгауера 4. Філософія життя: Ф.Ніцше, В.Дільтей 5. Філософія С.К'єркегора 6. Філософія сучасності : загальна характеристика	2
2.4	Некласична та постнекласична філософія 1. Особливості духовних процесів та розвитку філософії XIX–XXI ст. 2. Проблема людини у некласичній та постнекласичній філософії. 3. Релігійна філософія XX ст. 4. Проблеми науки та мови у некласичній та постнекласичній філософії	2
2.5.	Філософська думка в Україні 1. Антропологічне вчення Г.С.Сковороди 2. Філософські погляди Ф.Прокоповича 3. Кордоцентризм в українській філософії 4. Концепція неосферогенезу В.І.Вернадського 5. Проблема людини у сучасній українській філософії.	2
2.6.	Онтологія 1. Філософія екзистенціалізму 2. Буття та небуття: ревізія отології у філософії М.Гайдеггера 3. Проблема «зникнення» матерії у філософії і науці XX ст. у контексті сучасних наукових уявлень 4. Синергетична модель розвитку	2

	<p>5. Специфіка соціальних суперечностей</p> <p>6. Еволюція поняття «матерія» у філософії та науці</p> <p>7. Історико-філософський аспект ідеї розвитку</p>	
2.7.	<p>Свідомість як філософська проблема</p> <p>1. Проблема свідомості в українській філософії</p> <p>2. Психофізична проблема у філософії та медицині</p> <p>3. Проблема взаємовідношення свідомого і несвідомого у вченні З.Фрейда</p> <p>4. Концепція колективного несвідомого у філософії К.Г.Юнга</p> <p>5. Проблема свідомості у філософській феноменології</p>	2
2.8.	<p>Гносеологія</p> <p>1. Проблема співвідношення знання та віри у філософії</p> <p>2. Проблема співвідношення істини та заблудження у медичній практиці</p> <p>3. Аксиологічна складова у медичному пізнанні. Творча природа пізнання</p> <p>4. Природа наукової інтуїції. Значення лікарської інтуїції у діагностиці</p> <p>5. Місце медичної науки у структурі пізнавальної діяльності людини.</p> <p>6. Специфіка соціально-гуманітарного пізнання</p> <p>7. Структуралізм як методологія соціально-гуманітарного пізнання</p>	4
2.9.	<p>Філософська антропологія</p> <p>1. Цінності у діяльності лікаря. Проблема тілесності людини у філософії ХХ ст.</p> <p>2. Німецька школа філософської антропології: М.Шеллер, А.Гелен, Г.Плеснер.</p> <p>3.Свобода та справедливість як цінності людського буття</p> <p>4.Здоров'я людини як цінність</p> <p>5. Біоетика як ціннісна складова діяльності лікаря</p> <p>6.Специфіка людського буття</p>	3
2.10.	<p>Філософія культури</p> <p>1. Культура і природа: філософські погляди</p> <p>2. Професійна культура лікаря</p> <p>3. Медичні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації</p> <p>4. Герменевтика як метод дослідження культурних феноменів</p> <p>5. Система охорони здоров'я як соціальний інститут: соціокультурні аспекти.</p>	2
3.	Підготовка до підсумкового модульного контролю	4
	Разом	42

Індивідуальні завдання: Навчальною програмою не передбачені

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до підсумкового модульного контролю

1. Світогляд, його сутність, структура та функції.
2. Міфологія і релігія як історичні типи світогляду. Місце міфології і релігії в системі культури.
3. Філософія як тип світогляду, її предмет, специфіка, структура і функції.
4. Проблема співвідношення духовного і матеріального, її можливі вирішення (матеріалізм, ідеалізм, дуалізм, пантеїзм, еклектика).
5. Витоки філософії, передумови і час виникнення.
6. Давньоіндійська філософія: загальна характеристика, основні школи (джайнізм, буддизм, чарвака, йога).
7. Давньокитайська філософія: загальна характеристика, основні школи (конфуціанство, даосизм).
8. Антична філософія: особливості, основні етапи розвитку, школи, джерела.
9. Учення Мілетської школи та проблема субстанції.
10. Становлення стихійної діалектики. Геракліт про рух як всезагальний спосіб буття та космічний закон («логос»).
11. Елейська школа про рух і спокій.
12. Античний атомізм Левкіпа - Демокріта.
13. Зародження антропологічної та скептичної тенденції в античній філософії. Проблема людини та суспільства у софістів (Протагор, Горгій).
14. Суб'єктивна діалектика та філософський метод Сократа. Самопізнання як метасократівської філософії.
15. Проблема виникнення античного соціалізму та вчення Платона про ідеальну державу.
16. Об'єктивний ідеалізм Платона.
17. Політичне та етичне вчення Аристотеля.
18. Аристотель про чотири причини. Телеологія.
19. Антична філософія епохи еллінізму: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм.
20. Основні етапи розвитку Середньовіччя та її головні особливості. Патристика. Вчення Августина Аврелія.
21. Схоластика: боротьба реалізму і номіналізму. Вчення Фоми Аквінського.
22. Характерні риси культури Відродження та їх відображення в Філософській думці. М. Кузанський.
23. Натурфілософія та «нове природознавство» Відродження: М. Коперник, Дж. Бруно, Г. Галілей, Й. Кеплер.
24. Соціальна філософія Н. Макіавеллі. Проблема моральності політики.
25. Утопічний соціалізм епохи Відродження: Т. Мор, Т. Мюнцер, Т. Кампанелла.
26. Характерні риси Нового часу. Особливості наукового та релігійного світоглядів.
27. Ф. Бекон – основоположник дослідної науки Нового часу. Проблеми методу та хиб розуму в беконівській філософії.
28. Психофізична проблема в науці XVII ст. та дуалізм Р. Декарта. Метод сумніву.
29. Поняття субстанції в філософії XVII-XVIII ст. та пантеїзм Б. Спінози. Раціоналістична психологія та етика Б. Спінози.
30. Монадологія Г. Лейбніца.
31. Теорія пізнання та політичне вчення Дж. Локка.
32. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі. Принцип «існування – звучить бути

сприйнятим».

33. Характерні риси та особливості німецької класичної філософії. Концепція «трансцендентальної логіки» І. Канта. І. Кант про межі теоретичного знання.
34. Етичне вчення І. Канта та проблеми гуманізму сучасного людства.
35. Розробка Гегелем проблем ідеалістичної діалектики.
36. Антропологічний ідеалізм Л.Фейєрбаха та його критика релігії.
37. Основні ідеї діалектичного матеріалізму К. Маркса і Ф. Енгельса.
38. Характерні риси неklasичної та постнеklasичної філософії.
39. Проблема людини у філософії ХХ ст.
40. Релігійна філософія ХХ ст.
41. Проблеми науки та мови у неklasичній та постнеklasичній філософії
42. Загальна характеристика та особливості становлення і розвитку української філософії. Філософська думка доби Київської Русі.
43. Основні ідеї та проблеми в філософії Києво-Могилянської Академії, її роль у розвитку української філософії.
44. Антропологія та гуманістична філософія Г.С. Сковороди. «Філософія серця» П.Юркевича.
45. Кирило-Мефодіївське товариство, його світоглядні та ідеологічні засади, роль в утвердженні визвольних ідей в Україні (Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш).
46. Українська філософська думка кінця ХІХ та поч. ХХ ст. (Л. Українка, М. Коцюбинський, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський).
47. Теорія ноосферогенезу В. Вернадського.
48. Духовне значення української академічної філософії (С. Гогоцький, В. Лесевич, П. Юркевич, О. Гіляров).
49. Український космізм (С. Подолинський, А. Холодний).
50. Філософська категорія буття, її зміст і значення. Концепції буття в історії філософії.
51. Основні види буття, їх співвідношення.
52. Матерія як вид буття і філософська категорія.
53. Універсальні форми буття та матерії: рух, простір, час та їх зв'язок.
54. Буття соціального. Життя та смерть. Евтаназія.
55. Проблема єдності світу та її вирішення в історії філософії.
56. Проблема походження і сутності свідомості у філософії.
57. Структура свідомості. Співвідношення свідомого і несвідомого як філософська медична проблема.
58. Суспільна свідомість, її рівні та сфери.
59. Самосвідомість: властивості та функції.
60. Фізіологічне та психічне, їх співвідношення. Свідомість та мозок.
61. Пізнання як взаємодія суб'єкта і об'єкта. Проблема пізнаваності світу.
62. Чуттєве пізнання, його специфіка і форми. Особливості чуттєвого пізнання в медицині.
63. Раціональне пізнання та його форми.
64. Поняття істини і проблема істини в пізнанні. Основні філософські концепції істини.
65. Основні характеристики істини (об'єктивна, конкретна, абсолютна і відносна істини). Критерії істини.
66. Специфіка наукового пізнання, його рівні та форми. Місце медицини в системі наук.
67. Істина як практика в науковому медичному пізнанні. Медичний діагноз як специфічний прояв істини.
68. Людина як предмет філософії, релігії, медицини, її сутність і природа.

69. Концепції походження людини. Проблема антропосоціогенезу.
70. Людський індивід, індивідуальність, особистість.
71. Людина як природно-соціальна істота.
72. Особистість – продукт та творець суспільного буття.
73. Цінність та сенс людського життя. Проблема безсмертя.
74. Культура як об'єкт філософського осмислення, її сутність, соціальні функції та закономірності розвитку.
75. Конкретні історичні типи та форми культури.
76. Культура і цивілізація. Філософські концепції цивілізації.
77. Сучасна цивілізація, її основні ознаки і протиріччя.
78. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем цивілізації.

Перелік практичних навичок до підсумкового модульного контролю та семестрової підсумкової атестації

Після вивчення дисципліни «Філософія» здобувач вищої освіти повинні:

- Діяти відповідно до принципів моралі та враховувати національні та релігійні особливості хворих при виконанні професійних обов'язків лікаря.
- Диференціювати біологічні, антропологічні, психологічні, соціальні і гносеологічні витоки релігії.
- Інтерпретувати сутність основ віровчень та культів світових релігій, які впливають на фізичний і психологічний стан людини.
- Використовувати у професійній та науковій діяльності категорії та закони діалектики.
- Користуватися критеріями істини при постановці діагнозу.
- Інтерпретувати історико - методологічні принципи філософського пізнання природи суспільства та їх взаємодії
- Тракувати закономірності пізнавально-практичної діяльності людини у професійній роботі лікаря.
- Демонструвати володіння загальнонауковими та конкретно науковими методами пізнання та практичної діяльності.
- Застосовувати філософські знання для розуміння культурних традицій та їх вплив на розвиток медицини.
- Аналізувати специфіку філософського осмислення світу та людини на відміну від конкретно наукового їх розуміння.
- Тракувати специфіку філософських понять у їх порівнянні з буденними та науково-медичними знаннями.
- Інтерпретувати основні функції: світоглядну, гносеологічну, методологічну.
- Аналізувати зв'язок розвитку філософії на тлі світової культури, науки, медицини.
- Аналізувати філософський зміст поняття «буття» в його історичному розвитку.
- Пояснювати специфіку людського буття.
- Оцінювати місце буття людини в структурі буття.
- Пояснювати зв'язок змісту буття духовного та соціального з діяльністю людини, лікаря.
- Інтерпретувати філософське поняття свідомості.
- Пояснювати природничо-науковий та соціально-філософський аспекти проблем свідомості.
- Аналізувати різноманітні концепції істини.
- Оцінювати істинність філософських та науково-медичних знань.
- Засвоїти філософські методи пізнання.
- Пояснювати проблематичність та практичність розв'язання пізнавальних завдань сучасній медицині.

- Розкривати особливості соціального пізнання. Аналізувати сучасні філософські концепції суспільного розвитку.
- Пояснювати специфіку сучасного інформаційного суспільства.
- Інтерпретувати детермінаційні закономірності функціонування та розвитку суспільства та сфери охорони здоров'я.
- Розкривати зміст сенсу і спрямованості історії.
- Аналізувати культуру як духовно-практичне втілення історії розвитку людського суспільства.
- Аналізувати та інтерпретувати різноманітні підходи до розуміння сутності культури цивілізації.
- Пояснювати єдність людини і культури. Оцінювати особисту відповідальність лікаря за культурний рівень своєї соціальної та культурної діяльності.
- Аналізувати сучасні глобальні проблеми цивілізації та шляхи їх розв'язання.

Форма підсумкового контролю успішності навчання підсумковий модульний контроль (ПМК). Ця форма підсумкового контролю полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу з навчальної дисципліни на підставі поточного контролю та виконаних індивідуальних завдань на останньому занятті. ПМК здійснюється по завершенню вивчення програмного матеріалу модуля з дисципліни і проводиться, як правило, на останньому занятті модуля

Система поточного та підсумкового контролю

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до Положення про організацію та методiku проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/6Tdcp23hyEkS7hqbjXdxyJVvURg4ZB1jhCLVpOoU.pdf

Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти ПДМУ

За 4-бальною шкалою	Оцінка ВЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	А	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	В	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється на підставі суми поточної успішності здобувача вищої освіти та оцінки, отриманої за ПМК. Мінімальна конвертована сума балів поточної успішності **складає 72 бала**.

Результат підсумкового модульного контролю оцінюється у балах. Варіант завдання до ПМК складається із трьох рівнів. Питання 1 рівня (6 тестів) за кожен тест 5 балів (максимальна кількість балів за рівень - 30). Питання 2 рівня оцінюються за кожне з питань по 10 балів (максимальна кількість балів за рівень - 30). Питання 3 рівня (теоретичне питання) оцінюється в 20 балів.

Максимальна кількість балів підсумкового модульного контролю складає 80 балів. Мінімальна кількість балів підсумкового модульного контролю, за якої контроль вважається складеним, є 50 балів

Здобувачі освіти, які під час навчання мають середній бал успішності від 4,5 до 5,0, звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку.

Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів.

Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК та традиційній чотирибальній оцінці.

Середній бал за поточну успішність (А)	Бали за поточну успішність з модуля (А * 24)	Бали за ПМК з модуля (А * 16)	Бали за модуль та/або екзамен (А * 24 + А * 16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою
2	48	32	80	F	2 незадовільно
2,1	50	34	84	FX	
2,15	52	34	86		

2,2	53	35	88		
2,25	54	36	90		
2,3	55	37	92		
2,35	56	38	94		
2,4	58	38	96		
2,45	59	39	98		
2,5	60	40	100		
2,55	61	41	102		
2,6	62	42	104		
2,65	64	42	106		
2,7	65	43	108		
2,75	66	44	110		
2,8	67	45	112		
2,85	68	46	114		
2,9	70	46	116		
2,95	71	47	118		
3	72	50	122	E	3 задовільно
3,05	73	50	123		
3,1	74	50	124		
3,15	76	50	126		
3,2	77	51	128		
3,25	78	52	130	D	
3,3	79	53	132		
3,35	80	54	134		
3,4	82	54	136		
3,45	83	55	138		
3,5	84	56	140	C	4 добре
3,55	85	57	142		
3,6	86	58	144		
3,65	88	58	146		
3,7	89	59	148		
3,75	90	60	150		
3,8	91	61	152		
3,85	92	62	154		
3,9	94	62	156		
3,95	95	63	158		
4	96	64	160	B	5 відмінно
4,05	97	65	162		
4,1	98	66	164		
4,15	100	66	166		
4,2	101	67	168		
4,25	102	68	170		
4,3	103	69	172		
4,35	104	70	174		
4,4	106	70	176		
4,45	107	71	178		
4,5	108	72	180	A	
4,55	109	73	182		
4,6	110	74	184		
4,65	112	74	186		
4,7	113	75	188		
4,75	114	76	190		
4,8	115	77	192		
4,85	116	78	194		
4,9	118	78	196		

4,95	119	79	198	
5	120	80	200	

Здобувач освіти, який за результатами складання ПМК отримав результат менший за 50 балів, зобов'язаний перескласти ПМК відповідно до Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/6Tdcp23hyEkS7hqbjXdxyJVvURg4ZBljhCLVpOoU.pdf

Методи навчання

При оцінюванні роботи здобувача освіти протягом семестру враховується: відвідування занять; активна участь на практичному занятті; вивчення основної та додаткової літератури; самостійна робота, виконання індивідуальних завдань, підготовка доповідей та проектів, гейміфікація, аналіз помилок, брейнстормінг, коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників, дискусія із запрошенням фахівців, ділова (рольова) гра, майстер-класи, метод ментальних карт, моделювання, експерименти, пошук і дослідження, навчальні дискусії, проблемні ситуації, проблемний (проблемно-пошуковий) метод, професійно-орієнтовані ділові ігри, тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок), робота в малих групах, метод аналізу і діагностики ситуації, метод проектів, навчальні дискусії, моделювання, пошук і дослідження, метод інтерв'ю (інтерв'ювання), творчі завдання, публічний виступ, скрайбінг.

Методи контролю

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами освіти знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи й форми контролю. Завданнями поточного контролю є перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до сприйняття та обговорення теоретичного матеріалу з курсу, до виконання практичної роботи, заохочення навчальної активності здобувачів освіти. Основною метою поточного контролю є забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів освіти.

Поточний контроль (діагностика якості засвоєння матеріалу здобувачами вищої освіти з окремих тем) проводиться викладачем на практичних заняттях у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, тестового контролю, зарахування результатів практичних занять, виконання проєктів тощо. Усне опитування передбачає таку послідовність: формулювання запитань в розрізі теми заняття; підготовка здобувачів освіти до відповіді і викладу знань; коригування, аналіз і оцінювання відповіді. Письмовий контроль передбачає з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння здобувачами освіти знаннями з певної теми, визначення їхньої якості – правильності, повноти, точності, усвідомленості, уміння застосувати теоретичні знання на практиці. Для визначення рівня сформованості знань може застосовуватися метод тестів відкритої (із вільно конструйованими відповідями) і закритої форми (із запропонованими відповідями).

Мета самоконтролю – запобігання помилкам і виправлення їх. Показник сформованості самоконтролю – усвідомлення студентом правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану.

Метод самооцінки передбачає об'єктивне оцінювання здобувача освіти досягнутих результатів.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачена в тематичному плані поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які

виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних семінарських занять, контролюється під час підсумкового модульного контролю.

Методичне забезпечення

- Робоча навчальна програма з дисципліни;
- Силабус;
- Матеріали для контролю знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти: поточного, підсумкового контролю;
- Електронні версії мультимедійних презентацій лекцій;
- Список рекомендованої літератури;
- Відеоматеріали.

Рекомендована література

Базова (наявна в бібліотеці ПДМУ):

1. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. Філософія. Навчальний посібник/ за ред. Г.І. Волинка. - К: Каравела, 2020.- 368 с.
2. Ємельяненко Г.Д., Абизова Л.В., Мозговий Л.І., Дубініна В.О. Філософія освіти і науки: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів та викладачів філософських дисциплін. – Слов'янськ, 2019. – 365 с.
3. Лузан А.О. Вступ до філософії: навч. посіб. / Анатолій Лузан. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 136 с.
4. Філософія: Підручник/ Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін.– К.: центр навчальної літератури, 2019. – 648 с.
5. Філософія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук.ред. проф. В. С. Бліхара. - Львів: ПП «Арал», 2018. - 184 с.
6. Філософія: [баз.] підруч. для студентів ВНЗ / [Л. В. Губерський та ін.]. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Харків : Фоліо, 2018. – 620 с.
7. Філософія: Підручн. / О.Л. Воронюк. – 3-є вид., переробл. та допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2018. – 216 с.
8. Ющенко Ю.П. Основи філософських знань: навч. посіб. /Ю.П.Ющенко.- Полтава: Дивосвіт, 2014. – 252 с.

Допоміжна

1. Вступ до філософії: навч. посіб. / за ред. Л.Нікітін. – К. : Центр навчальної літератури, 2020. – 256 с
2. Гринів О. Історія української філософії / Олег Гринів. – Львів : Тріада плюс, 2015. – 302 с
3. Запорожченко О.В. Навчальний посібник з філософії з завданнями татестами. – Ізмаїл:РВ ІДГУ, 2019. – 256 с
4. Історія філософії на Україні. – У 3 т. – Т. 1// В. М. Нічик, В. С. Горський, М.В. Попович, Б. О. Лобовик, В. О. Зоц. – Київ: Наук. думка, 1987. – 399 с.
5. Основи філософії: навчальний посібник/ Сергій Симоненко, Олексій Сулим, Михайло Шмиголь, Наталя Щубелка, Юлія Юшкевич, Людмила Сандюк – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 412 с.
6. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. — К.: Основи, 1995. — 759 с.
7. Фюрст М., Трінкс Ю. Філософія /Марія Фюрст, Юрген Трінкс. - К.: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. – 544 с
8. Філософія: навчальний посібник /Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б.Гаєвська та ін.- К.:КНЕУ, 2019.- 368 с.

Першоджерела:

- 1 Декарт Р. Метафізичні розмисли. – К., 2000.
- 2 Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно сформуванати свій розум і відшукати істину в науках. – К., 2001
- 3 Драгоманов М.П. Вибране. – К., 1991.
- 4 Енгельс Ф. Діалектика природи // Вибрані твори в 9 т. – К., 1990.
- 5 Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності і держави // Там же.
- 6 Мілль Д.С. Про свободу. Есе // Пер. з англ. – К., 2001.
- 7 Роттердамський Е. Похвала Глупості. Домашні бесіди // Пер. з латин. – К., 2003.
- 8 Тойнбі А. Дослідження історії. – Т.1 // Пер. з англ. – К., 1985.
- 9 Гобсб'юм Е. Третя хвиля. – К., 2000.

Інформаційні ресурси:

- 1 <http://www.philosophia.org.ua>
- 2 <http://www.philsci.univ.kiev.ua> (бібліотека факультету філософії Київського національного університету ім.Тараса Шевченка).
- 3 <http://elenakosilova.narod.ru/1.htm> (посилання на філософські сайти та бібліотеки).
- 4 <http://www.utm.edu/research/iep/>(філософська інтернет-енциклопедія англійською мовою).
- 5 <http://www.uct.kiev.ua/sofi/>(Центр практичної філософії).

Розробник:

Кандидат філософських наук, доцент

Юлія ЮЩЕНКО